

Új szín a francia filmben: *Pierre Étaix*

A francia delegáció moszkvai sajtófogadásán az egyik újságíró Pierre Étaix-et Buster Keatonhoz hasonlította. És talán igaza is volt, ha ezzel a francia rendező és humorista kicsit szomorú, szenttelen tekintetét, mosolytalan bohócarcát akarta jellemezni. Nyilván nem véletlen, hogy Étaix öt éves kora óta az első nagy cirkuszi élmény hatására bohóc akart lenni.

A sajtófogadás után beszélgettem Étaix-szel, aki első játékfilmjével, az »Epekedő szerelmes«-sel tavaly elnyerte a Delluc-díjat és most a moszkvai filmfesztiválon aratott sikert. Egyébként a film Párizsban február óta van műsoron, ami manapság nagyon ritka esemény francia filmnél.

Vidéken nevelkedett, a cirkuszon kívül a rajz és a zene is vonzotta már gyermekkorától. Évekkel később, amikor egy alkalommal felrándult Párizsba, ismeretlenül írt Tatinak. Nem kért tőle semmit, csak egy beszélgetést. Tati fogadta, majd meghívta munkatársának. Étaix mellette dolgozott a »Nagybácsim« megvalósításán. De a régi álom nem hagyta nyugodni, társult egy bohóccal: Pierre Étaix lett az August és együtt járták az országot két éven keresztül. Közben már vonzotta a film is. Összetalálkozik Jean Claude Carrière-rel, a fiatal regényíróval, s elhatározták, hogy ezentúl együtt dolgoznak. Újra Párizs — Pierre Étaix két music hall számmal a rue Blanche-tól kezdve végigjárja Párizs összes kis és nagy kabaréit. S ekkor végre egy producer »felfedezte«. Négy rövidfilmet írtak ezután Carrière-rel, mindegyiket Pierre Étaix rendezte és ő játszotta benne a főszerepet. Olcsó, kevés díszletes kisfilmek voltak ezek: »Szakítás«, »Boldog születésnap«, 1963-ban Oscar-díjjal jutalmazták.

Pierre Étaix
és példaképe:
Buster Keaton

A Moszkvában bemutatott »Epekedő szerelmes« forgatókönyvét ugyancsak együtt írták barátjával Carrière-rel, a filmet Étaix rendezte, ő játssza benne a főszerepet. Közel három évig dolgoztak rajta, állandó anyagi gondok közepette, Étaix tervezte a díszleteket is.

Az »Epekedő szerelmes« majdnem némafilm. Van benne egy jelenet: a férj a feleségével egy szobában, az asszony éberségét kijátszva, titokban konyakot akar tölteni magának. Bonyodalmas fondorlatot talál ki, füsttel-pipával kombinálva, a néző csak a kezeket látja. Harminc másodperc a jelenet, Pierre Étaix napokig dolgozott rajta. Egy másik jelenetben sokat és hosszan beszélnek a filmben, ebből a néző nem hall semmit. A főhős — az álmodozó fiatalember — ugyanis, akikhez beszélnek, éppen ezért, hogy ne zavarja semmi a munkájában, bedugja a fülét. S a rendező ezzel az

Pierre Étaix filmbeli ideálja fényképével

ügyes ötlettel, hogy a nézőt is sükké teszi, teljesen azonosította a főszereplővel. Mi sem hallunk semmit, csak látjuk a tátogó, hadaró szájakat.

— Azt hiszem — fejtegette a maga csöndes, kicsit hadaró, szerény és szenttelen modorában — aki keresi a komikumot, az nem találja. A komikum mindig valami igaz do-

logból, többnyire drámából kell, hogy kiinduljon. A régi, klasszikus, humoros gegek: valaki ráül a kálapjára, beleül egy vödörbe, hasraesik — csupa kis dráma. Az alapfeltétel az, hogy a közönség higgyen benne, ment nevetni csak azon lehet, amiben hinni tud. Mint ahogy félni is csak attól lehet, amiben hisz. Ha egy filmben a rettenetést, vagy a borzalmast annyira eltűzözik, hogy a néző már nem hiszi el, akkor már félni sem tud. Tehát humoros helyzetet hiába keresnek, az nincs. Csak drámai helyzet van, ebből lehet nagyon sok gondal, aprólékos megfigyeléssel különböző jelenségek sűrítésével, és csoportosításával kibontani a komikumot...

— Láttam, meghatódott, amikor Buster Keatonhoz hasonlították. Valóban ő a mestere?

— Tudom — elérni őt lehetetlen. De korunk legnagyobb komikusának tartom, nagyobb, mint Chaplint. Nemrégén személyesen találkoztam vele Párizsban, ahol másodszeri virágkorát éli, sok keserves, nehéz év után most újra vetítik a filmjeit. Egyébként az ő idejében, harminc évvel ezelőtt, könnyebb volt humoros filmet készíteni, a producerek nem sajnálták rá a pénzt, valóságos »gegman« ármádia vette körül a divatos humoristákat. Akkoriban így dolgoztak: ha egy geg például nem volt megfelelő Buster Keaton figurájára —, felajánlotta Harold Lloyd-nak. Ma a komikus rendezők, alkotók elszigetelten működnek, s ez nagyon nehezé teszi egy új francia komikus iskola kialakítását.

Minden nehézség ellenére hisz a komikum szükségességében, s mindenekelőtt abban, hogy a közönség igényli a komikus filmeket, nemcsak a negyven év előttieket, hanem az újakat is. Most egy rövidfilmen dolgozik: »Az álmatlanság«-on. A kisfilm hőse nem tud elaludni, és meglevenedik előtte mindaz a rémség, amit egy könyvben olvas. Étaix egy távoli merész terve: játékfilm egy gazdag úrról, akinek lelki egyensúlyát megbontja az atomháború fenyegető veszélye.

PONGRÁCZ ZSUZZA